

Johdanto

Lapsuus, nuoruus ja sosiaalinen toiminta¹

Professori Arto Jauhiainen syntyi Turussa 5. huhtikuuta 1959. Ensimmäiset muistot sijoittuvat Turun maisemiin, mutta jo kolmevuotiaana pikkupoikana asuinpaikka vaihtui Perniöön kauniiseen joen halkomaan kylämiljööseen. Koulunkäynti sujui hyvin, vaikkei Arto omasta mielestään mikään huippuoppilas ollutkaan. Koulussa erityisesti liikuntatunnit olivat mieleisiä, ja aitajuoksua Arto innostui harrastamaan aika lailla tosissaan. Tästä oli hyötyä myöhemmin, sillä opiskelun loppuvaiheen harjoittelussa Lausteen poikakodissa Arto joutui käyttämään vanhoja aitajuoksijan taitojaan juostessaan kiinni viljapellon kautta karkuun lähteneen juniorin. Myös kielet, erityisesti venäjä, kiinnostivat Artoa. Hän kirjoitti ylioppilaaksi Perniön lukiosta vuonna 1978, ja seuraavana vuonna alkoivat kasvatustieteiden opinnot Turun yliopistossa.

Opiskeluaika oli Artolle merkityksellinen elämänvaihe, eikä vähiten siitä syystä, että tuolloin saivat alkunsa monet elämänikäiset kumpanuudet ja ystävytydet. Arton kurssikavereissa oli vain yksi mies, Vesa Mäkinen. Kurssin ainoat miehet ystäväystyivät, ja yhä vain syvenevä ystävyys on kestänyt jo 40 vuotta. Vesa muistelee, että Arto tuntui jo opiskelun alkupäivinä jotenkin tutulta. Pinnistelemällä muistiaan hiukan he keksivät, että he olivat olleet samassa urheiluryhmässä vuoden 1972 suurkisoissa Tampereella. Urheilu yhdistää!

¹ Kiitämme lämpimästi Arton puolisoa ja ystäviä hänen elämänvaihteitaan koskevista tiedoista ja yhteisistä, välillä varsin hauskoistakin muistoista.

Arto ja Vesa aloittivat kasvatustieteen opiskelun lukemalla yhden suomenkielisen perusteoksen suorastaan ulkoa. Vesa kuvailee, että hän ratsasti sillä tiedolla maisteriksi Arton jatkaessa vieläkin pidemmälle. Tosin Vesa epäilee, että Arto on saattanut lukea jonkin toisenkin kirjan tuon perusteoksen lisäksi. Arton ja Vesan yhteinen opiskeluaika kesti 4–5 vuotta ja oli todella tiivistä. Aamuisin ystävykset polkivat lähes aina yhdessä yliopistolle ja sieltä pois. Kerran Arton pyörä oli kelvannut varkaalle ja hän joutui hölkkäämään Vesan vieressä yliopistolle, kunnes hankki jostain uuden menopelin. Vahingonilo tosin katosi Vesan hymystä, kun vähän ajan päästä hänen pyöränsä varastettiin ja hän joutui hölkkäosastolle Arton virnistellessä pyörän selästä.

Opiskeluaikojen kotina toimi yksiö Ylioppilaskylän länsipuolella talossa numero 4D. Saman käytävän varrella sijainneiden huoneiden asukkaat kokoontuivat vapaa-aikanaan yhteiskeittiöön, josta löytyi aina juttu- ja juhlintaseuraa. Kerrosnaapuruus erään eurajokelaisnuorukaisen, englantilaista filologiaa opiskelleen Jukan kanssa sinetöitiin ikuiseksi ystävyudeksi yhteisellä interraililla 1980-luvun alkuvuosina. Matkallaan nuoret miehet tutustuivat moniin suuren maailman ihmeellisyyksiin, joista mainittakoon tässä erityisesti roseviini. Opiskelijaelämä oli 1980-luvun alussa vilkasta ja yhteisissä riennoissa tapahtui myös tutustuminen tulevaan vaimoon, Annukkaan. Kasvatusala yhdisti nämä kaksi maaseudun kasvattia ja viritti aikaa myöten kiinnostuksen myös käytännön kasvatustehtäviin: esikoinen Aku syntyi vuonna 1989 ja kuopus Aino 1992.

Urheiluharrastuksesta merkittävän osan on muodostanut Turun Inter ja jalkapallo. Intohimo kuningas jalkapalloon siirtyi myös seuraavaan sukupolveen. Akun aloittaessa jalkapallouransa 6-vuotiaana Turun Nappulaliigassa joukkueelle tarvittiin

valmentaja. Arto otti pestin vastaan. Maarian Panttereista muodostui tiivis porukka, jossa myös kannustusjoukkona toimineet vanhemmat ystävystyivät keskenään. Maarian Panttereiden napulat ovat tänä päivänä kolmikymppisiä, mutta muistelevat vieläkin haikeina tuota aikaa, sillä Arto oli todella pidetty valmentaja. Myöhemmin Maarian Pantterit -joukkueeseen kuuluneet nuoret miehet pelasivat vielä aikuisella iällä kolmisen vuotta salibandyä joukkueessa, jonka he nimesivät Ar(ton)Pa(nttereiksi) eli ArPak-si.

Sittenmin Arto on nähty kollegansa ja ystävänsä Joel Kivirauhan kanssa säännöllisesti Interin kotiotteluiden katsomossa. Erotuomarikerhon jouhevilla bussimatkoilla Arto ja Joel ovat käyneet seuraamassa maajoukkueen ikuisen tuskaista ja lopulta karsintamatkaa EM- ja MM-kisoihin. Kansainvälisen jalkapallon tasoa mitaillaan jokavuotisilla matkoilla Saksaan, jossa erityisen tarkkailun kohteina ovat klassikkoseurat Union Berlin ja St. Pauli Hampurista. Pelkkää jalkapallohuumaa Saksan matkat eivät kuitenkaan ole, sillä 1900-luvun käsittämättömän pahuuden ilmentymän, Kolmannen Valtakunnan historiaan pitää jokaisella matkalla yrittää löytää selitys natsiajan tapahtumapaikoilla vieraillemalla. Matkoilla on siis vaatimattomana tavoitteena ottaa haltuun sekä maailman paras jalkapallokulttuuri että ehkä maailman huonoin poliittinen menneisyys. Kulttuurimatkailua parhaimmillaan. Molemmat tehtävät ovat edelleen hieman kesken, joten Arton ja Joelin matkat jatkuvat.

Väitöskirjansa esipuheessa Arto mainitsi sählyharrastuksestaan seuraavasti: ”Kiitoksella tervehdin myös varttuneempien ja nuorempien kasvatustieteilijöiden sählyseuraa, jonka perjantai-iltaisista kokouksista on vuosien mittaan sukeutunut minulle peräti arvokas ja tärkeä ruumiin- ja sielunterveyden uusintamisen foo-

rumi.” Tuolloin 33-vuotiaana Arto kuului jo itsekin pelureiden varttuneeseen osastoon. Yhä harveneissa saunailloissaan pelaa-
jat tuolloin itse epäilivät, että sählyn terveydelliset vaikutukset
kääntyvät miinusmerkkisiksi viimeistään 40 vuoden iässä. Näin
ei kuitenkaan ole tapahtunut, vaan pelit ovat jatkuneet paljol-
ti saman ydinryhmän kesken näihin päiviin saakka. Tarvittavia
vahvistuksia on saatu Turun normaalikoulusta. Kasvatustietei-
lijöiden osalta joukkue ei ole onnistunut junioritoiminnassaan,
sillä nuorinkin heistä on jo täyttänyt 50 vuotta.

Jalkapallon ja sählyn ohella myös hiihto on kuulunut Artolle mie-
luisiin harrastuksiin. Vuodenkiertoon on kuulunut pohjoiseen
suuntautunut hiihtoreissu yhdessä ystäväpariskunnan kanssa.
Vuosien saatossa pohjoisen Suomen ladut onkin kierretty varsin
tarkkaan ja työnjako seurueessa on muotoutunut selväksi. Miehet
pitävät huolen hiihtokilometrien kartuttamisesta ja naiset taas
leppoisammasta menosta, johon kuuluu poikkeaminen jokaisella
kahvimajalla, joka reitille osuu. Hiihtokaverin sanoin:

”Valtauskontomme mukaan elämä on lenkki: maasta olet sinä
tullut, maaksi sinun pitää jälleen tuleman. Myös pohjoisessa vie-
tetyillä talvilomilla hiihtomatkat ovat yleensä lenkkejä: mökiltä
olet lähtenyt ja samalle mökille pitäisi palata. Lenkillä kertyy elä-
män ja fysiikan lakien mukaan yhtä paljon myötä- ja vastamä-
kiä. Jos haluaa päästä helpolla, kannattaa valita tasainen reitti,
sellainen ei liiemmin rasita mutta on todennäköisesti melko tyl-
sä. Aina ei lenkistä ole karttaa käytössä, ja silloin voivat ylä- ja
alamäet yllättää. Sellaisissa tilanteissa on vain luotettava itseensä
ja kykyihinsä. Määrätietoinen, rohkea ja vahva ihminen valitsee
vapaaehtoisesti ja tietoisesti sellaisen lenkin, jossa on kovia nou-
sua ja laskuja. Sitkeimmät ja rohkeimmat valitsevat lenkin, jossa
on se kaikkein hurjin nousu. Siitä ei tiedä, jaksako sen päälle

kavuta tai miten sieltä selviää alas. Se nostaa hikikarpaloita otsalle jo ennen kuin matka edes alkaa. Arto on sellaisen nousun nousut ja kavunnut vielä mäen päällä näköalatorniin. Ja hiihtänyt sen jälkeen neljä peninkulmaa osin umpihangessa. Sellaisia ovat Arton valinnat, ja se nousu oli Räsävaaran nousu.”

Nousuja ja laskuja ovat viime vuosina tarjonneet myös puolison ja ystävien kanssa tehdyt patikointireissut, joista moni on suuntautunut Espanjaan. Suurena apuna reittien suunnittelussa ovat toimineet Pertti Korpelan patikointireittejä esittelevät kirjat, joiden seikkaperäisten ohjeiden mukaan suunnistettaessa on useimmiten löydetty sekä reitin alku- että päätepiste. Arton hyvän lapsuudenkaverin Ilpon ja vaimonsa Merjan kanssa retket ovat suuntautuneet myös Pohjois-Norjaan, Lyngenin niemimaan upeisiin maisemiin.

Urheilun lisäksi musiikki on aina innoittanut Artoa. Kouluaikoina hän soitti Kappa papanoita -bändissä, jolla oli ainakin yksi keikka. Arton mukaan joku (Arton vertainen; suom. huom.) irvileuka oli ehtinyt muokata bändin nimestä jo juurevammankin version: Hatullinen paskaa. Opiskeluaikoina Arto esiintyi kasvatustieteen opiskelijoiden juhlissa kitaraa soittaen osana opiskelijapojista koostunutta folk-henkistä bändiä. Esiintyjien innokkuus oli sitä luokkaa, että toisinaan juhlia järjestettiin teemalla ”kitarat kielletty”. Viime vuosina Arto on innostunut skiffle-musiikista, jota hän harrastaa opiskeluaikaisista kavereistaan koostuvan The Moonshiners -orkesterin myötä. Hän soittaa yhtyeessä muun muassa ukulelea, rumpuna toimivaa matkalaukkua, kitaraa ja pyykkilautaa. Arton vuodenkierrossa merkittävän aseman on saanut Hankasalmella järjestettävä Kihveli Soikoon -festivaali, jossa The Moonshiners on katusoittanut useana vuonna. Vaikka Arto on aina saanut äänensä kuuluviin, on se tuon orkesterin

myötä entistä helpompaa, sillä yhtye on siirtynyt sähköiseen ääntöistoon. Toistaiseksi merkittävin esiintyminen on ollut syksyllä 2018 Turussa järjestetyillä Peda-forum-päivillä, jossa yhtye oli juhlaillallisten pää(ja kyllä, ainoa)esiintyjä.

Arto on ahkera lukija. Hän on laajasti kiinnostunut kaikenlaisista yhteiskunnallisista kysymyksistä ja väittelee niistä mielellään, joskus kiihkeästikin. Diktaattorien sielunelämä kiinnostaa Artoa aivan erityisesti. Hän onkin lukenut kaikki Hitler- ja Stalin-aiheiset elämäkerrat sekä natsiaiheiset kirjat ja dokumentit.

Taitavana sanankäyttäjänä Arto osaa tarvittaessa olla teräväkielinenkin. Tästä on päätyntä esimerkkejä kirjallisiinkin tuotoksiin. Professiohankkeessa Risto Rinteen ja Arton aineistot siivottiin kesän aikana parempaan talteen kesken tutkimusprosessin. Tutkijat muistivat hankkeen raportin esipuheessa innokkaita aineiston suojelijoita kiittäen heitä siitä, että eivät ”kokonaan estäneet tutkimuksemme tekoa”. Iän myötä tarve teräväkielisyyteen on selvästi vähentynyt ja esimiestyössä vaadittava diplomaattisuus lisääntynyt. Sanan säiläänsä Arto on päässyt myös heiluttamaan The Moonshinersille tekemissään useissa sanoituksissa ja juonoissa. Nämä juonnot ja yhtyeen keskinäinen sanailu ovatkin yhtyeen esiintymisille niin leimallinen osa, että joskus yleisö on jälkikäteen harmitellut, miksi yhtye soitti niin paljon ja puhui niin vähän. Puhujantaitojen ohella Arto omaa erinomaiset runonlausuntataidot. Esimerkiksi suopotkupallon MM-kisojen avajaisriittiin kuului pätkä Eino Leinoa parvekkeelta pelikaveille lausuttuna.

Ystävät ja työkaverit kuvailevat Artoa luotettavaksi, toiset huomioonottavaksi, oikeudenmukaiseksi ja erittäin huumorintajuiseksi. Arto pitää perheensä ja ystäviensä lisäksi huolta myös kas-

vattiäidistään Leasta. Harvat ovat ne sunnuntait, jolloin Arto ei kävisi Leaa auttelemassa.

Työura

Tultuaan ylioppilaaksi Perniön lukiosta vuonna 1978 Arto osoitti sosiaalista vastuuta ja luonnettaan toimimalla 1980-luvulla Turun kaupungin nuorisohuoltotoimissa, Kriminaali-huoltoyhdistyksessä, Lausteen poikakodissa ja Linkkiryhmissä sosiaalitarkkailijana, ohjaajana ja sosiaaliterapeutina vuosina 1983–1986.

Kasvatustieteen kandidaatiksi Arto valmistui Turun yliopistosta vuonna 1987, kasvatustieteiden lisensiaatiksi vuonna 1992 ja kasvatustieteiden tohtoriksi vuonna 1993. Kasvatustieteen dosentiksi kasvatustieteiden laitoksen ja CELE:n keskeisimmillä alueilla (koulutuksen sosiologia ja historia) hänet nimettiin Turun yliopistoon vuonna 2004.

Kasvatustieteiden laitoksen sekä politiikan tutkimuksen ja sosiologian laitoksen perustamaan yhteiseen tutkimuskeskukseen RUSE:en (Koulutussosiologian tutkimuskeskus) Arto kiinnitettiin heti sen ensimmäisen Suomen Akatemian rahoittaman tutkimushankkeen tutkimusapulaiseksi ja assistentiksi. Kyseessä oli vuonna 1985 käynnistynyt Risto Rinteen ja Osmo Kivisen johtama tutkimushanke ”Suomalainen peruskoulutus, sen käytännöt ja niiden yhteiskunnallis-historiallinen muotoutuminen”. Työskentelypaikka oli kasvatustieteiden laitoksen tiloissa Lemminkäisenkadulla sekä entisessä Röntgenin pukutehtaassa että talon vieressä Auran kenkätehtaan tiloissa. Jälkimmäisen tehtaan tiloihin kuljettiin kirjavarastona tuolloin käytetyn kellarin pimeyden ja

pölyn läpi. Saipa tutkimushanke silti tiloikseen myös tehtaanjohtajan vanhan työhuoneen.

Tutkimushankkeessa julkaistiin nopeasti kaksikin kirjaa: ”Suomalainen peruskoulutus, sen käytännöt ja niiden yhteiskunnallis-historiallinen muotoutuminen” ja ns. piilo-opetussuunnitelman käsitteen Suomeen tuonut kirja ”Koulun käytännöt: koulutussosiologinen tarkastelu” (1985). Arto julkaisi tutkimushankkeen puitteissa jo vuonna 1988 yhdessä Rinteen kanssa yhden turkulaisen kasvatussosiologian alkuvuosien vahvasti sosiologisen ja koulutushistoriallisen 459-sivuisen merkkiteoksen: ”Koulutus, professionaalistuminen ja valtio. Julkisen sektorin koulutettujen reproduktioammattikuntien muotoutuminen Suomessa”. Kirja saavutti Suomessa laajaa huomiota ja muodostui yhdeksi professiotutkimuksen merkkipaaluksi yli tieteenalarajojen.

Hankkeen puitteissa pääsi käyntiin myös Arton väitöskirjatutkimus, joka ilmestyi vuonna 1993: ”Koulu, oppilaiden huolto ja hyvinvointivaltio. Suomen oppivelvollisuuskoulun oppilashuollon ja sen asiantuntijajärjestelmien muotoutuminen 1800-luvun lopulta 1990-luvulle”. Arto väitteli samana vuonna laitoksen lehtori Jarmo Toiskallion kanssa, jonka väitöskirjan nimi oli ”Tieto, sivistys ja käytännöllinen viisaus”. Arto sai vastaväittäjikseen kaksi vakuuttavaa suomalaista koulutustutkimuksen merkkimiestä: psykologian professori Yrjö-Paavo Häyrysen Joensuun yliopistosta ja historian professori Håkan Anderssonin Åbo Akademista Vaasasta. Y-P Häyrynen oli jo vuonna 1973 kirjoittanut yhdessä Jarkko Hautamäen kanssa legendaarisen kasvatustieteitä järjestyttäneen teoksen ”Ihmisen koulutettavuus ja koulutuspolitiikka” ja toiminut radikaalin ja myös legendaarisen FYTT-toimikunnan (1971) puheenjohtajana. Väitöskirja ja väittelijä olivat siis niin hyviä, että saivat vastaväittäjikseen kaksi Suomenniemen vii-

sainta tietäjää, jotka ottivat haasteen vastaan. Väitöstilaisuudessa Arto puolusti urheasti väitöskirjaansa ja teesejään ja läpäisi testin.

Jo alusta asti Arto pääsi tutustumaan myös kasvatustieteiden laitoksen kulttuuriin, joka 1980-luvulla oli ajoittain varsin värikästä ja märkää. Usein laitoksen illanistujaisissa nyrkkeilyä harrastanut lehtori Kari (presidentinveli) Niinistö ja painia harrastanut filosofian yliassistentti Kullervo Sartes kävivät nesteiden siivittämistä äänekästä keskustelua elämän asioista ja väliin kiivastus riehaantui fyysiseksikin kamppailuksi kollegoiden välillä. Nuori Arto teki teräviä havaintojaan akateemisen maailman piilotodellisuudesta, nyrkkeilyn ja painin urheilullisesta voimasta, ja pääsipä hän väliin kamppailujen selvitysmieheksikin.

Arto toimi assistenttikautenaan professori Juhani Karvosen graduryhmän avustajana. Karvonen oli laitoksen ehdoton auktoriteetti, ja kuten olemme Arton kanssa laitoksen historiaan ”Pitkä matka kuilun partaalle” (1994) kirjanneet, hänet tosiasiaa kutsuttiin aikanaan kahdesti laitoksen professuuriin Jyväskylästä. Jos oli Karvosella vahvat puolensa, oli hänellä myös heikkoutensa. Karvonen ei aina päässyt asuinpaikastaan Paraisten Atusta lossin takaa hoitamaan töitään ja viinakin vei miestä. Usein muut jouduitvat tekemään hänen tehtäviään, Arto muiden joukossa. Paikotellen graduistuntoja taisi olla kapakoissakin, jossa Arto sai elävää kosketusta niin itse Karvoseen kuin opiskelijoihinkin.

Tuona aikana pelattiin vuosittain Kuuvuoren kentällä jalkapallo-ottelu henkilökunta vastaan opiskelijat. Henkilökunnan ehkä kuuluisin palloilija oli OKL:n puolelta lainattu dekaani Erkki Lahdes, joka oli Tampereen Palloilijoiden kasvatti, mutta jo hieman jäykkä. Henkilökunnan joukkueeseen lainattiin myös professori Kari Niinistöä Raumalta, olihan hän kokenut nyrkkeilijä, vaik-

ka kentällä aika onneton. Arto oli mies parhaassa iässä, taitava, nopea, melkoinen maalinsylkijä ja jo tuolloin hurahtanut jalkapalloon. Arto ja Risto toimivat sittemmin pitkään Turussa TPS:n haastajaksi perustetun Interin junnujalkapallon valmentajina.

Nuorena tutkijanalkuna Arto toimi ensimmäisessä tutkimushankkeessaan tutkimusapulaisena ja -assistenttina vuosina 1986–1989. Sitten hän siirtyi laitoksen assistentiksi vuosiksi 1989–1994, kasvatustieteen apulaisprofessoriksi 1994–1995, sekä korkeakoulututkimuksen ja -pedagogiikan yliassistentiksi vuosiksi 1995–2009. Tämän jälkeen hänet kiinnitettiin yleisen kasvatustieteen professoriksi vuonna 2009.

Arto on ollut merkittävä tekijä myös laitoksen hallinnossa. Hän on istunut vuosia niin laitosneuvostossa kuin tiedekuntaneuvostossa sekä johtanut laitoksen opetussuunnitelmatyöryhmää ja valintatoimikuntaa ikiaikaisesti aina Kullervo Sarteksen jälkeen. Vuodesta 2016 lähtien hän on toiminut laitoksen varajohtajana.

Arto on ollut alusta saakka mukana rakentamassa Turun yliopiston yliopistopedagogisia koulutuksia. Ensimmäiset koulutukset käynnistyivät vuonna 1996. Tätä aiemminkin 1970–1980-lukujen taitteessa oli toki ollut korkeakoulupedagogisia kursseja, mutta ne eivät vakiinnuttaneet asemaansa. Uuden koulutuksen johtajina ja opetusneuvoston yliopistopedagogiikkajaoston sihteereinä toimivat Arto ja Matti Lappalainen. Vaikka Arto yliopistopedagogiikan yksikön perustamisen myötä on jäänyt vähitellen syrjään yliopistopedagogiikkakoulutusten päivittäisestä toiminnasta, on hän yhä yliopistopedagogiikan ohjausryhmän varapuheenjohtaja.

Arto on toiminut myös kansallisen tason vaikuttajana. Suomen kasvatustieteellisen seuran hallituksen jäsen hän oli vuonna 2000

ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseuran johtokunnan varajäsen vuodesta 2010 alkaen. Parhaillaan hän on kasvatustutkijoiden pohjoismaisen Turussa järjestettävän NERA2020 -konferenssin järjestelytoimikunnan puheenjohtaja.

Arto on ollut kiinnostunut myös toimitustyöstä. Hän on ollut mukana toimittamassa useita julkaisuja sekä ollut Aikuiskasvatus-lehden toimituskunnassa vuosina 2007–2010 ja yhdessä Juhani Tähtisen kanssa Kasvatus-lehden päätoimittaja vuosina 2013–2016.

Arton ensimmäisenä oppilaana väitteli vuonna 2016 Eeva Riu-tamaa väitöskirjallaan ”Maan korvessa kulkevi. Evakkolasten kasvukokemusten tunnemuistot ja hyvinvointi”. Lisäksi Arto on ollut mukana toisena ohjaajana, muun muassa Rinteen kanssa, lukuisissa etenkin korkeakoulutukseen liittyvissä väitöskirjoissa ja vastaväittäjänä useissa yliopistoissa.

Professori Erkki Olkinuoran jäätyä eläkkeelle julistettiin laitoksella haettavaksi vuonna 2008 yleisen kasvatustieteen professuuri. Sitä hakivat dosentti Arto Jauhiaisen lisäksi dosentit Janne Lepola, Ulla-Maija Salo ja Simo Skinnari sekä tohtori Mirja-Maija Mikkilä. Lausunnonantajiksi valittiin professori Sverker Lindblad (Göteborg University) sekä emeritusprofessori Jorma Kuusinen (Jyväskylän yliopisto) ja professori Leena Syrjälä (Oulun yliopisto).

Kaikki lausunnonantajat asettivat yksimielisesti Arton ensimmäiselle ehdokassijalle. Professori Kuusinen piti ainoastaan häntä kelpoisena laaja-alaiseen professorin virkaan. Kuusiselle ominaiseen peräti 36 sivua pitkään lausuntoon sisältyi perinpohjainen analyysi hakijoiden pätevyydestä. Lausunnossa Arto luokitettiin

siis ylivoimaiseksi hakijaksi. Myös muiden lausunnonantajien lausunnoissa Arto sijoittui selvään kärkeen. Tiedekuntaneuvostolla ei ollutkaan vaikeuksia suorittaa valintaansa.

Aiemmin urallaan Arto on tutkinut professioteoreettisesta näkökulmasta ammattikuntien ja oppilashuollon historiallista muotoutumista osana hyvinvointivaltiokehitystä, kasvatustieteen historiaa, avoimen yliopiston opiskelijoita, aikuisten valikoitumista yliopisto-opintoihin sekä ikääntyneiden sukupolvien kouluttautumista ja opiskelua.

Professoriluentonsa vuonna 2009 Arto piti otsikolla ”Koulutusyhteiskunnasta oppimisyhteiskuntaan”. Professorina Arton tutkimusintresseihin kuuluvat erityisesti yliopistokoulutus sekä yliopistotyöntekijät sosiologisesta ja koulutuspolitiikan näkökulmasta. Hänen kiinnostuksensa kohdentuu mm. akateemiselle opettajuudelle asettuviin odotuksiin, paineisiin, rajoituksiin ja mahdollisuuksiin uuden yliopistopolitiikan ja siihen kytkeytyvien hallinnan ja johtamisen muutosten kontekstissa. Näitä kysymyksiä Arto on tutkinut eri työntekijäryhmien osalta mm. Suomen Akatemian rahoittamassa ”Valta, ylikansalliset hallintajärjestelmät ja uusi yliopiston johtamistapa Suomessa” -hankkeessa. Arton ajankohtaisena tutkimuskohteena ovat myös tohtorikoulutus ja sen viimeaikaiset muutokset. Tutkimushankkeessa *“A portrait of a Finnish doctoral student – backgrounds, life-situations and selection”* analysoidaan tohtorikoulutuksen valikointimekanismeja, tohtoriopiskelijoiden elämänkulkuja, opiskelupolkuja, elämäntilanteita, kokemuksia tohtoroitumisesta sekä tulevaisuuden odotuksia.

Tämä kirja on omistettu Artolle hänen täyttäessään 60 vuotta. Parhaimmat onnittelut sinulle Arto! Vanhan perniöläisen sa-

nanlaskun mukaan ”Jolle nuaren op, ni o vanhan klop”. Mittavan uran yliopistomaailmassa tehneellä Artolla ei ole vaaraa edellä mainitusta. Kiitämme lämpimästi kaikkia tähän kirjaan kirjoittaneita Arton kollegoita, ystäviä ja oppilaita!

Kirjan artikkelit

Kirja jakautuu neljään päälukuun, joiden tematiikka heijastelee Arton kiinnostuksenkohteita uran varrella: kasvatushistoriaa, korkeakoulutusta, yliopistotyötä ja koulutuspolitiikkaa.

Ensimmäisen, kasvatushistoriaan keskittyvän luvun aloittaa *Eeva Riutamaan* artikkeli evakkolasten koulutuspoluista, koulukokemuksista ja ammateista. Riutamaa on kerännyt tutkimusaineistonsa lapsena sodan vuoksi Karjalasta pakkomuuton kokeneilta. Artikkelin kuvaa, kuinka evakkolasten koulutuspolut muotoutuivat sotavuosina 1939–1944 pirstaleisiksi ja kouluttautumismahdollisuudet jäivät kapeiksi. Vaikeita koulukokemuksia kompensoitiin sisukkuudella, ja puutteellista kouluttautumista täydennettiin myöhemmin vapaan sivistystyön kurssitarjonnalla. Riutamaa rinnastaa evakkolasten ja tämän päivän sotalasten pelot ja muistuttaa turvan, hyväksynnän ja rakkauden merkityksestä vaikeissa oloissa kasvaneille lapsille.

Kasvatushistoriallista osuutta jatkaa *Marjo Niemisen* analyysi Suomen Ylioppilaskuntien Liiton tilaamasta lyhytelokuvasta *Isänmaan Toivon Kultainen Kirja* (1953). Fyysisen, sosiaalisen ja kulttuurisen tilan käsitteitä hyödyntämällä Nieminen jäsentää artikkelissaan lyhytelokuvan representaatioita korkeakouluopiskelijoiden elämästä ja opintososiaalisista kysymyksistä. Nieminen pohtii artikkelissa myös elokuvan paikkaa osana

SYL:n 1950-luvun alun toimintaa ja dokumenttielokuvien lajityyppejä.

Arto Nevala erittelee artikkelissaan korkeakoulutuksen ja alueellisuuden saamia merkityksiä ja tulkintoja korkeakoulupolitiikan dokumenteissa ja lehdistössä 1950-luvulta 2010-luvulle. Hän kysyy, miten alueellisuutta, eli korkeakoulujen kytkentää lähiympäristöönsä sekä valtakunnallisuus-alueellisuus-asetelmaa on eri yhteyksissä käsitelty, ja kuvaa lisäksi opiskelijarekrytointia suhteessa opiskelijoiden alueelliseen taustaan. Artikkelin avaa, kuinka valtakunnallinen kokonaisuus ja alueellinen näkökulma nousivat 1960-luvulla perinteisen yliopisto- ja tiedenäkökulman rinnalle, ja kuinka yliopistoverkoston laajentaminen oli keskeinen linja 1980-luvulle asti. Yhteiskuntapolitiikan tavoitteiden muutos nosti yliopistoverkon kritiikin kohteeksi 1990-luvulla, jolloin sen harventamista suunniteltiin. Osa suunnitelmista toteutui tuolloin, osa vasta 2000-luvulla. Yliopistoverkon poliittinen suoja poistui uuden lain voimaantulon myötä vuonna 2010, jolloin myös kansainvälisyys nousi vastapooliksi alueellisuudelle. Yliopistojen uuden aseman myötä yliopistoverkko on Nevalan mukaan 2010-luvulla haavoittuvampi kuin koskaan aikaisemmin.

Kasvatushistoriaosuuden päättävässä artikkelissaan *Hannu Simola* kuvaa elävästi omien muisteluidensa kautta turkulaista kasvatustieteen historiaa ja suomalaisen yhteiskunnan muutosta. 70-lukulaisen nuorukaisen opiskelu- ja elämänpolkua jäsentävän nostalgissävyyisen kertomuksen päätteeksi Simola herättää lukijansa pohtimaan ”mitä ja miten nykyiset opiskelijamme oikeasti oppivat yliopiston rakenteissa, rituaaleissa ja tilassa”.

Korkeakoulutukseen keskittyvän pääluvun aluksi *Päivi Siivonen* ja *Karin Filander* tarkastelevat eri-ikäisten ja erilaisissa elämän-

tilanteissa olevien yliopisto-opiskelijoiden asemoitumista markkinoistuvassa yliopistossa. Generalistiopiskelijoiden kirjoitusten narratiivis-diskursiivinen analyysi piirtää kuvan hyvin pärjäävistä, määrätietoisista aikuisopiskelijoista, jotka yltyvät nyky-yliopiston ideaaliopiskelijan mittoihin nuoria, tukea ja ohjausta kaipaavia opiskelijoita paremmin. Tutkimus haastaa tulkintoja, joiden mukaan nuoret opiskelijat näyttäytyvät yliopistossa ”normaaleina” ja ”oikeina”, ja joissa aikuisopiskelijat mielletään ”toisiksi” ja ”vääränlaisiksi”. Artikkelin valossa aikuisopiskelijat ovat nuoriin nähden etulyöntiasemassa päämäärätietoisuutta, nopeaa etenemistä ja työllistettävyyttä korostavassa markkinadiskurssissa.

Hanna Nori ja *Nina Haltia* kuvaavat artikkelissaan kasvatustieteen tohtoriopiskelijoiden taustoja ja tohtoritutkinnon suorittamisen motiiveja. Kyselytutkimuksen valossa tohtoroituvat kasvatustieteilijät osoittautuvat yhtäältä heterogeeniseksi, mutta toisaalta monessa suhteessa epätavalliseksi joukoksi; opiskelijat ovat keskimääräistä vanhempia, tulevat usein kaupunkien ulkopuolelta ja heidän vanhemmillaan on keskivertoa matalampi koulutustausta. Tutkimuksen perusteella kasvatustieteen jatko-opiskelijat näkevät tutkimuksen pikemmin palkitsevana elämäntapana kuin ensisijaisesti akateemisen meritoitumisen ja urakehityksen välineenä. Kirjoittajat ilmaisevat huolensa nykyisen tohtorikoulutuksen yhdenmukaistavista tehokkuusvaatimuksista ja toivovat tilaa monenlaisille tohtoriopiskelijoille myös tulevaisuudessa.

Minna Maunula avaa artikkelissaan asiantuntijuuden prosessia tarkastelemalla muuttuvaa tohtorikoulutusta. Hän kirjoittaa tohtoriopinnoissa rakentuvasta asiantuntijuudesta tohtoriopiskelijoiden itsensä kokemana. Artikkelin kuvaa, kuinka tohtoreihin ja tohtorikoulutukseen korkeimpana asiantuntijakoulutuksena

kohdistuu globaalisti suuria odotuksia samaan aikaan, kun tohtorit itse kokevat epätietoisuutta asiantuntijuudestaan ja kohtaavat työllistymishaasteita. Maunula peräänkuuluttaa dialogia koulutus- ja tiedepoliittisten linjojen sekä yksilön kokemusten välillä.

Luvun päättää *Kristiina Ojalan* ja *Ulpukka Isopahkala-Bouret'n* artikkeli ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden uraasteista. YAMK-tutkinnot ovat esimerkki päämäärätietoisesta aikuiskouluttautumisesta, mutta tutkintojen suorittaminen ei vielä ole tae suoraviivaisesta ja menestyksekkäästä urakehityksestä. Kyselyaineiston tilastollinen analyysi ja sitä täydentävä avointen vastausten laadullinen analyysi osoittavat, kuinka ennen kaikkea perhe- ja asuinpaikkatekijät sekä kilpailun kovuus työmarkkinoilla vaikeuttavat YAMK-tutkinnon suorittaneiden uralla etenemistä.

Yliopistotyötä käsittelevän luvun aloittaa *Markku Vanttajan* ja *Tero Järvisen* artikkeli, joka pohtii Karl Mannheimin klassisen teorian pohjalta akateemisen identiteetin muotoutumista suhteessa sukupolviin. Kirjoittajat arvioivat suomalaista yliopistomaailmaa viime vuosikymmeninä ravistelleiden murrosten muuttaneen lähtökohtia, joiden pohjalta akateemista identiteettiä rakennetaan. Weberiläiseen ideaalityyppi-metodiin nojautuen artikkeli hahmottelee tutkijoiden ideaalityyppejä akseleilla tutkimukselle omistautunut vs. ei omistautunut ja statushakuinen vs. ei statushakuinen. Kirjoittajat spekuloiivat idealistisen kutsumus-tutkijan identiteetin olevan olosuhteiden pakosta väistyvä tyyppi, jota tämän päivän yliopistossa edustaa enää harvalukuinen vanhemman sukupolven tutkijajoukko. Artikkelissa esitetty kärjistetty tulkinta empiirisesti mahdollisesta maailmasta on jatkotutkimuksiin houkutteleva keskustelunavaus.

Päivi Atjonen käsittelee artikkelissaan tieteellisen julkaisemisen vertaisarvointiin liittyviä pulmia. Kansainvälisen tutkimustiedon ja suomalaisten, kasvatustieteellisen alan tutkijoiden ja opettajien kokemusten kautta artikkeli nostaa esiin kysymyksiä koskien vertaisarvioijien valintaa, metrisiä käytänteitä, arvottamisen läpinäkyvyyttä, refereejärjestelmän joustavuutta sekä tiedelehtien kustannus- ja toimitustapoja. Lopuksi artikkeli esittelee avoimen arvioinnin uudistamia käytänteitä.

Keijo Räsänen heittäytyy artikkelissaan kokeilevaan ajatusleikkiin. Fenomenologisen psykiatrian tutkimuksen sanastoa soveltava puheenvuoro tuo esiin akateemiseen työhön liittyvien eksistentiaalisten tunteiden tärkeyden ja moninaisuuden. Kirjoittajan mukaan korkeakoulututkijoiden olisi muuttuvan akateemisen työn ymmärtämiseksi tärkeää analysoida uusliberalismin ja managerialismin aatteiden ohella myös olotiloja, joita tutkijan ja opettajan työ itsessään vaatii ja tuottaa. Mielekkääksi kokemaansa tapaa suhtautua akateemiseen työhön Räsänen kuvaa leppoisan ilkikuriseksi tarmokkuudeksi.

Anne Laiho ja *Annukka Jauhiainen* valottavat artikkelissaan akateemisen työn muutosta opetustyön kannalta managerialistisen hallinnan ja uusliberalistisen yliopistopolitiikan kontekstissa. Narratiivisen analyysin keinoin artikkeli jäsentää akateemisten omia kokemuksia yliopiston muutosten heijastumisesta opetustyöhön. Tutkijoiden konstruoimat muutosnarratiivit, kertomus epävarmuuden kyllästämästä yliopistosta, aliarvostetun opetustyön vastakertomus ja kertomus opetustyön uudistamisen välttämättömyydestä, ilmentävät opetustyön monitasoisuutta ja ristiriitaisuuksia muuttuvassa yliopistossa sekä tuovat esiin erilaisia tieteenalakoh- taisia, institutionaalisia ja yksikkökohtaisia opetustyön käytäntöjä.

Yliopistotyötä käsittelevän luvun viimeisessä artikkelissa *Matti Lappalainen* kuvaa Turun yliopiston yliopistopedagogisten koulutusten muotoutumista 1970–80-lukujen taitteesta tähän päivään. Artikkelit erittelee vaihe vaiheelta koulutusten rakenteen, sisältöjen ja opetusmenetelmien uudistumista ajassa vaihtuvien vaateiden, kuten yhteistyön lisäämisen ja kansainvälistymisen, mukaan.

Kirjan viimeisen Koulutuspolitiikka-luvun aloittaa *Heikki Silvennoisen* ja *Heikki Kinnarin* OECD:n vaikutusta Suomen aikuiskoulutuspolitiikkaan ja koulutuspolitiisiin toimenpiteisiin avaava artikkeli. Kirjoittajien antamat esimerkit havainnollistavat, kuinka OECD:n edustamien yhteiskunta- ja talousoppien vaikutus Suomen koulutuspolitiikkaan vahvistui 1980-luvulta lähtien. OECD:n koulutuspolitiisessa vaikutusvallassa on ollut pitkälti kyse ajattelumallien ja käsitteiden omaksumisesta, mutta toisaalta suositukset ovat Suomessa ja muissa jäsenmaissa konkretisoituneet suorina toimenpiteinä. Kirjoittajat kuvaavat, kuinka 2000-luvulla huomio aikuiskoulutuspolitiikassa on keskittynyt vahvasti yksilöön taitojen, tietojen ja asenteiden haltijana.

Hanna Laalo ja *Raakel Plamper* ovat analysoineet Turun ja Helsingin yliopistojen rehtoreiden lukuvuoden avajaispuheita vuosilta 2010–2018. Artikkelissaan he kysyvät, miten rehtoreiden puheet ovat osaltaan luoneet uutta yliopistoa ja uudenlaisia akateemisia subjektiaseamia. Analyysi havainnollistaa, kuinka rehtorit ovat omaksuneet managerialistisen diskurssin samalla kun akateemisen maailman muutoksia kriittisesti arvioivat äänet kuuluvat puheissa vaimeina. Kirjoittajat kuvaavat, kuinka akateemisen vaikuttajan ja managerin roolien välillä tasapainoilevat rehtorit pyrkivät sekä juurruttamaan kuulijoihinsa uutta kulttuuria ja uusia asenteita että turvaamaan yliopistonsa olemassaolon edellytyksiä.

Viimeisen luvun ja samalla koko kirjan päättää *Risto Rinteen* kirjoitus suomalaisen yliopiston tilasta. Rinne jäsentää yliopistoa uudelleen määrittelevää, radikaalisti muuttunutta koulutuspoliittista kontekstia sekä rahan, vallan ja hallinnan uudenlaisia toisiinsa kietoutumisen muotoja. Artikkelin kuvaa, kuinka kehityksellä kohti yritysyliopistoa on merkittäviä, osin traagisiakin, seurauksia yliopistojen autonomialle ja toimintamahdollisuuksille. Toisaalta myös akateemisten omalla toiminnalla on yhä merkitystä uudistusten toteutumisessa.